

Література

1. Деррида Ж. О грамматиологии: Пер. с франц. Н. Автономовой – М.: Ad Marginem, 2000. – 511 с.
2. Де Ман П. Риторика слепоты: прочтение Руссо Жаком Деррида [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.xliby.ru/kulturologija/slepota_i_prozrenie/index.php.
3. Derrida J. De la Grammatology. Paris: Les Editions De Minuit, 1967. – 447p.
4. Düttmann A.G. Ellipsis of Grammatology: Derrida's Beautiful Passages // *Derrida Today*, 2018. Vol. 11. Issue 1. P. 134-143. <https://doi.org/10.3366/drt.2018.0183>.
5. Lyngdoh Sh.S. Textualized Body, Embodied Text: Derrida's Linguistic Materialism // *Journal of Indian Council of Philosophical Research*, 2018. Vol.35. Issue1. P. 107-120. <https://doi.org/10.1007/s40961-017-0124-8>.

ОНТОЛОГІЗАЦІЯ ІНТЕНЦІЙ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ МОВНИХ АКТІВ ДЖОНА СЬОРЛЯ

Глущенко Є. В.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Онтологічний статус об'єктів референції мовних актів не має у повній мірі чіткого визначення, проте саме це місце Лінгвістичної філософії може визначатися в якості важливого завдяки тому, що тією чи іншою мірою стосується низки питань проблеми свідомості, яка є актуальною в сучасній філософії вже на протязі останніх сорока років [1, с. 61]. Означеної проблеми розв'язання доречно розглядати на прикладах тих найвидніших філософів, які торкалися як проблеми свідомості, так і кола питань самої Лінгвістичної філософії.

Вважається, що Лінгвістична філософія розпочинається у етичних працях Дж. Е. Мура (30 pp., XX ст.); найбільш вірогідним її закінченням можна вважати період переходу творчості Дж. Сьорля безпосередньо з мовної проблематики до проблем раціональності та свідомості (70 pp, XX ст.). Сьорля можна представити як одного з найяскравіших представників лінгвістичної філософії ідеям якого можна надавати можливість ставити питання та спробувати шукати кореляти відносно переходів та взаємозв'язків між проблемами філософії мови і колом онтологічних питань, зокрема, питанням сумісності розгляду онтологічної проекції ілокутивних актів.

Хоча найбільш послідовно мовні акти розробляються та вперше з'являються в працях Дж. Остіна (60 pp., XX ст.), Дж. Сьорль доопрацьовує їх, логічно диференціюючи акти ілокуції від інших мовних актів та аналізуючи їх. Ілокутивні акти або акти які вказують на те, що ми, власне, робимо тоді, коли промовляємо ту чи іншу фразу, класифікуються Сьорлем та проблематизуються щодо їх залежності різним відповідним контекстам [2, с. 242–244]. Зокрема, до остаточної типології Сьорля потрапляють формальні властивості ілокутивної сили, цілі, умови, визначення, інтенсивність та засоби виявлення різного ступеню ілокуції.

Задля виокремлення можливості відповіді на питання щодо ілокутивного акту, попередньо, Сьорль робить синонімічне перерахування тих слів-маркерів, які мають ілокутивні властивості. На прикладі можливості сигніфікації об'єктів для деякого індивіда *A*, філософ демонструє виконання семантичного доведення для *A*, що мовні акти і, зокрема, ілокутивні акти, належать множині важливих мовних сутностей для цих висловлювань.

Для вирішення питання відносно правил, які повинні маркувати семантичні умови дієвого визначення для певного ілокутивного акту, Сьорль послідовно розбирає три терміни, такі як *правила*, *судження* та *значення*, в яких відбувається: розрізнення двох типів норм, формулювання систем конститутивних правил та правил уведення ілокутивних актів, розрізнення пропозиціональної складової речення від ілокутивного; та розмежує

пропозиціональний індикатор від покажчика ілокутивної функції [4, с. 56–57].

Мовний акт наділяється властивістю відбивати такі факти, які можуть вважатися здатними втілювати намір започатковувати виконання тотожності збіганню ментального стану відповідача з його особистим поглядом на них. І саме тому немає перешкод задля такого переходу від питань стосовно природи актів мови до онтологічного статусу ментального, в яких стає можливим існування суб'єктивної реальності, завдяки аспектові безпосереднього створення такої реальності за допомогою мовного акта [1, с. 62].

Використовуючи під терміном *інтенціональність* властивість речень, що спрямовані на речі світу (такі як *віра, сподівання*), а також відносно здобутків П. Грайса у можливості розв'язання питання щодо *значення в якості наміру*, й робить висновки, які відрізняються від спільної природи значення Грайса. Враховується, що значення набуває самостійного покажчика критеріїв урахування використання у відповідних контекстах, що задані семантичними правилами. Відносно можливості конструювання *значення як наміру* Сьорль зауважує: «*[Важлива закономірність]: те, що ми маємо на увазі, є функцією того, що ми говоримо*» [3, с. 125] і тому залежність намірів від мовлення визнається не випадковою і має вкрай щільний взаємозв'язок.

Доводиться, що деякі з актів ілокуції мають *інтенціональну* природу, а отже, напрямок мислення *інтенціонального* акту вважається виконаним в разі кореспонденції ментального стану доповідача, тобто його суб'єктивної онтології, до спрямованості на певний предмет світу. Унеможлиблюється сила спростування наявності такого онтологічного взаємозв'язку як суттєвого та робиться висновок щодо збігання інтенціонального та інтенціонального контекстів, себто неможливості впроваджувати звичайне ототожнення між іменами двох референтів, як, наприклад, «*Джон вірить, що король Артур виграв сера Ланцелота*» яке неможна перекладати на тотожне чи екзистенціально узагальнювати імена у підрядній частині реченні через наявність інтерпретації цього речення як фразеологізму. В подібних реченнях, насправді, підкреслюється, в першу чергу, важливість не основної, а модальної чи ілокутивної складової [3, с. 120].

Якщо вважається можливим і достатнім створення чи виявлення будь-якої онтології, що відбувається за рахунок позитивної відповіді на питання «*x існує*» для певного класу чи сукупності пропозицій, то відбивання цього процесу на прикладі висловлювань ілокуції або мовних актів небезпідставно можна враховувати можливим з урахуванням кола таких причин, котрі стосуються суто лінгвістичних боків даного питання. Отже, низка екзистенційних пропозицій створює або задає базу для подальшої роботи з онтологіями; онтологізація в цьому разі – це процес створення чи вияву тільки тих ілокутивних одиниць, відповідь на яких є позитивною.

Онтологізація мовних актів в якості як пропозицій, так і пропозицій з підрядним зв'язком: «*Він знає, що p*», де *p* – підрядне речення. *Інтенціональна* природа таких виразів, зміст яких містить мовні акти (такі наприклад, як: «*Він вірить, що p*» або «*Він вважає, що p*»), дає можливість пов'язувати онтологічні покажчики з ментально референтивними або такими об'єктами, які є інтенціональними чи націленими на зміст .

Припускається важливість наполягання на відсутності думки про непереконливе ототожнювання онтологізації виразів з мовними актами із тим, що гіпотетичне *слухове поле*, як таке за умовою якого можливе виконання зауваження Сьорля: «*Щоб припускати [певний мовний акт], має існувати якась зовнішня [контекстозалежна] дія*», може бути певною мірою наявним [2, с. 126]. Тобто, успішність виконання ментально референтивної пропозиції або пропозиції, яка має звернути увагу на змістовність індивіда бути заслуханим – *бути почутим*, – і тому може вважатися однією з умов онтологізації мовного акту. Останнє дозволяє бути послідовними в міркуваннях, якщо навіть свідомість буде визнаною повністю незалежною від наших інтенцій: свідомість буде відкритою, але безпосередні наміри в мовних актах залишаться недосяжними.

Отже, розробка мовних актів в лінгвістичній філософії на прикладі здобутків Дж. Сьорля визнається достатньою для виокремлення онтологічної проблематики.

Зазначається необхідний зв'язок між висновками відносно мовних актів та ілюкції. Створення об'єктів інтенціональної природи ілюктивних виразів демонструється можливим завдяки інтенціональній природі наміру виразів, спрямованих на об'єкти світу. Онтологізація ілюктивних актів виокремлюється в інтенціональній рисі мовних актів на прикладі незмінної природи намагань безпосередньої реалізації наміру бути почутим.

Література

1. Васильев В. Трудная проблема сознания. – М.: Прогресс-Традиция, 2009. – 272 с.
2. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVIII. Логический анализ естественного языка: Пер. с англ. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1986. – 392 с.
3. Философия языка / Ред.-сост. Дж. Р. Сёрл: Пер с. англ. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 208 с.
4. Философия, логика, язык: Пер. с англ. и нем. / Сост. и предисл. В. В. Петрова; Общ. ред. Д. П. Горского и В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1987. – 336 с.

ЩО ТАКЕ ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ?

Гончаренко О. А.

*Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького,
м. Хмельницький*

Поняттям «філософія освіти» ми зазвичай охоплюємо усі відомі досягнення у філософії, що стосуються вирішення фундаментальних проблем освіти. Проте чи адекватним є таке визначення філософії освіти? Лише за умови, якщо усі ті відомі досягнення єднаються довкола спільного змісту, що визначає сутність філософії освіти.

Втім припустити подібне складно, тому що філософія освіти протягом історії змінювала своє значення. Так, одні філософи вартісним у житті людини вважали моральне виховання, інші – логічне; одним філософам важливішим для людини видавалось самопізнання, іншим – світогляд. Тому ми можемо мати справу не з однією філософією освіти, а з різними філософіями освіти. Якщо це так, тоді уся історія філософії освіти не має внутрішньої необхідної єдності. А значить кожний з нас може по-різному її трактувати.

Щоб з'ясувати, чи є єдина сутність філософії освіти, потрібно звернутися до тих філософів, які питанням освіти надали вагомого значення у своєму житті. Таке індуктивне дослідження може допомогти наблизитись до розуміння змісту філософії освіти, а також посприяти виявити типові погляди в історії філософії стосовно її сутності.

До такого підходу у визначенні філософії освіти спонукає наявність суттєвого доробку у філософії стосовно вирішення фундаментальних проблем освіти, який виразно закарбувався в свідомості людства і до якого ми завжди звертаємось, коли говоримо про філософію освіти. Сократ, Платон, Аристотель, Мішель Монтень, Іммануїл Кант, Григорій Сковорода, Вільгельм Дільтей, Джон Дьюї, Теодор Адорно – ось ті філософи, які можуть зорієнтувати нас у вирішенні фундаментальних проблем освіти. Чому саме ці філософи? Тому що їхні погляди на освіту вирізняються універсальністю, а також переконують у тому, що лише завдяки прагненню до того, що є протилежне нашим первинним шуканням, ми можемо трансформувати себе і свої погляди на світ та життя.

Завдяки індуктивному методу можна з'ясувати також відмінності у різних визначеннях філософії освіти та дослідити культурно-історичні передумови їх виникнення. Це допоможе визначити обсяг філософії освіти. Втім головне, що цей метод посприє нам у виявленні того єдиного змісту, довкола якого завжди обертались міркування видатних філософів на тему освіти. Адже їхні погляди ніколи не формувались ізольовано від історії, а тільки у неперервній єдності із нею.

Сучасним дискусіям на тему філософії освіти ми завдячуємо грекам, тому що саме вони сконструювали поняття «філософія» (*φιλοσοφία*) і визначили як знання та належний